

Üniversite Gençliğinin Din/İslam ve Terör İlişkisini Algılayışı (Süleyman Demirel Üniversitesi Örneđi)

Kemaleddin TAŞ*

Ramazan UÇAR**

ABSTRACT

Perception of the Relation between Religion/Islam and Terror by University Youth (The Example of University of Süleyman Demirel). This research aims at revealing perception of the relation between religion/Islam and terror by University Youth within the framework of the data, which is obtained as a result of the public survey. The findings, which are obtained in this way, have been subjected to the statistical analysis. The factors, which affect the relation of religion, terror and Islam, have been determined; evaluations and interpretations have been made regarding the various aspects of the issue.

KEY WORDS: *Terror; Islam, Western Civilization, Turkish Society.*

1. Problem

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan gelişmeler, dünyamızın yeniden şekillenmesini beraberinde getirmektedir. Bilgi-teknoloji-güç üçgeninde kendini yenileyemeyen Doğu Bloğu'nun Batı karşısında zaafa uğraması ve yıkılması, Batı'nın dünyayı yeniden yapılandırma hususunda önündeki en büyük engelin ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Bundan sonraki dönemlerde ABD'nin öncülüğünde ve AB'nin katkılarıyla yaşlı dünya yeniden yapılandırılmak istenirken, tek kutuplu bir dünya hedefinin gerçekteleşmesi için, dünya kamuoyu tarafından cazip karşılanabilecek Yeni Dünya Düzeni, Küreselleşme vb. kavramlarla yola çıkılmaktadır¹. Aslında, Batı/Hıristiyan medeniyetinin değerleri çerçevesinde kurgulanan bu sistem, kendisine yakın/uzak gelecekte alternatif olabilecek farklı değerler üzerine kurulmuş medeniyetleri zaafa uğratma amacını gütmektedir.

Doğu Bloğu'nun çöküşü ile birlikte Batı medeniyeti kendisine alternatif olabilecek yegane yapılanmanın İslam medeniyeti olabileceğinden hareketle, Müslümanları kendi kamuoylarında çok ciddi bir güç ve tehlike gibi gös-

* **Yrd. Doç. Dr.**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

** **Yrd. Doç. Dr.**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

1 Bu fikirlerin yer aldığı makalelerden örnek için bkz. Küreselleşme ve Din, *Dini Araştırmalar*, Ankara, 2003, C.VI, S.17.

terme yoluna gitmiştir. Bu yapılırken iki temel amaç gerçekleştirilmek istenmiştir: Birincisi; İslam Medeniyetini Batı'yı alt etmeye çalışan düşman bir rakip gibi gösterip İslam ve Müslümanları kötölemek. İkincisi; kendi içinde oluşturmaya çalıştığı birliğin, alternatif güç yaratarak daha sağlam bir şekilde kenetlenmesini sağlamak. Bu noktada özellikle İslam ve Müslümanlar üzerinde yoğun bir yıpratma politikasının olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından ortaya konan tutumlarda bunu çok açık bir şekilde görmek mümkündür².

Dünya üzerinde büyük bir şok yaşanmasına yol açan 11 Eylül saldırıları, Müslümanlar üzerinde daha büyük bir şok etkisi yarattı. Güvenlik sistemlerinin bu kadar güçlü olduğu Amerika'da böyle bir hadisenin nasıl yaşandığına yönelik hâlâ birçok kapalılıklar ve derin kuşkuvar olmakla beraber bu işin faturası, olayların tamamen dışında olan Müslüman vatandaşlara ve devletlere kesildi. ABD hem ülkesinde yaşayan hem de dünyanın diğer bölgelerinde bulunan Müslümanları psikolojik anlamda sindirme politikalarına ciddi anlamda hız vererek Müslüman=Terörist, İslam=İnsanları Terörize Eden Din anlayışını yerleştirmeye büyük ölçüde muvaffak oldu ve hatta yerli destekçileri bile ortaya çıktı. Özellikle ABD ve AB ülkeleri tarafından dillendirilen bu yaklaşım, İslam ülkeleri üzerine bir karabulut gibi çökmüş, Müslümanların kendilerini ifade etme ve yaşam şartları açısından sıkıntılı bir sürece maruz kalmalarına neden olmuştur. Çünkü terör eylemlerini önleme adı altında yapılan bu karalama kampanyaları ve baskılar, Müslümanların kutsallarına saldırıdan başka bir şey değildir. Din kişilerin dünya kurma çabasında stratejik bir rol oynamaktadır³, dolayısıyla da insanlar kendi kutsalları ile birlikte vardır ve onunla anlam kazanırlar⁴. Kutsal alana yönelik baskılar, kişilerin dünyayı anlama ve anlamlandırma adına bugüne kadar ortaya koydukları tavırların hiçe sayılması demektir ki, bu noktada inanç ayırımı yapılmaksızın, hesaba katılmayacak kadar sert tepkilerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Durum böyle olunca, bu ülkelerde hem yöneten hem de yönetilen kesimlerde bir tedirginlik ortaya çıkmıştır. Özellikle de son Irak operasyonundan sonra sıranın hangi İslam ülkesinde olduğu sorusu, cevabı henüz netleşmemiş bir şekilde zihinlerdeki yerini

2 11 Eylül saldırılarının farklı bakış açıları ve değerlendirmeleri için bkz. Kemal Demire, "11 Eylül İle Gelen(ler)", *Küreselleşme ve Terör*, Yay. Haz. Mehmet Ali Civelek, Ankara, 2001, C.II, s.42vd; İbrahim Üney, "Yeni Terörizm(Network, Netwar Terrorism) ve ABD'nin Terörle Mücadele Politikası", http://www.egm.gov.tr/apk/dergi/36/web/kriminoloji/ibrahim_üney.htm; Emin Gürses, "11 Eylül ve Uluslar arası Sistemde Jeopolitik Rekabet", http://www.teror.gen.tr/turkce/abd/11_Eylul/makaleler/makale4.html; İbrahim Kalın, "11 Eylül Sonrası ve Amerika'nın Tarih Sınavı", http://www.teror.gen.tr/turkce/abd/11_Eylul/makaleler/makale3.html; Türker Aklan, "Din ve Terör", <http://www.radiikal.com.tr/haberph-p?haberno:126846>.

3 Peter L. Berger, *Dinin Sosyal Gerçekliği*, çev. Ali Coşkun, İnsan Yayınları, İstanbul, 1993, s.58.

4 Dinin kişi ve toplum üzerindeki etkileri ile ilgili bulgular için bkz. Zeki Arslantürk, *Kutsalın Dönüşü*, Ayrıışığı Yayınları, İstanbul, 1998.

korumaya devam etmektedir. Bu tedirginlik bir yandan içe dönük bir hesaplaşmayı beraberinde getirirken bir yandan da tepkisel tavırların artmasına sebep olmuştur.

Dünyada meydana gelen terör olayları ile ilgili olarak Batının İslam'ı ve Müslümanları sorumlu tutma gayretleri, İslam'a ve Müslümanlara karşı beslenen ön yargılarının dışı vurumu şeklinde kendini göstermiştir. Dünyanın bir çok yerinde terör olaylarına rastlamak mümkündür ve terörün küresel bir boyut kazandığı yadsınamaz bir gerçektir. Bugün Rusya, İspanya, İrlanda, Fransa, Hollanda, Belçika vb. bir çok ülkede terör olayları yaşanmaktadır. Buralarda yaşanan terör olayları ekonomik, siyasi, sosyal, ideolojik ve hatta dini motifler taşımaktadır. Durum böyle iken, küresel terör ile Müslümanların özdeşleştirilmesi manidardır.

Terörü kim yaparsa yapsın terördür ve dini, milliyeti çok önemli değildir. Ancak son zamanlarda terör deyince akıllara İslam ve Müslümanların gelmesi özellikle dünya basını ve medyası tarafından öylesine vurgulanmıştır ki, buna neredeyse Müslümanlar da büyük oranda inanmaya başlamıştır. Bu durumun Yeni Dünya Düzeni, Küreselleşme, Çok kültürlülük, Dinler arası diyalog, Hoşgörü, Sevgi, Barış vb. kavramların çok sık kullanıldığı bir döneme rastlaması kafalarda soru işaretlerinin oluşmasına sebep olmuştur. Kafalarda oluşan bu soru işaretlerinin tutum ve davranış boyutunda da yansımaları kendini göstermeye başlamıştır.

Laik devlet yapısı ve İslam ile demokratik anlayışı içselleştiren, Batı ile İslam dünyası arasında köprü vazifesi gören Türk toplumuyla ilgili yaklaşımlarda da yukarıda değinilen hususlarla karşılaşmak mümkündür. Aslında, ABD ve AB ülkelerinin İslam ülkelerine bakışları ile Türkiye'ye bakışları arasında çok fazla bir fark görünmemektedir. Onların gözünde Türkiye her ne kadar demokratik ve laik bir yapı arz etse de, sonuçta Türk devlet geleneğinin ve İslam kültürünün şekillendirdiği bir İslam ülkesidir. Buna tarihten gelen kaygılar da eklenince Türkiye'nin AB sürecinde yaşadıkları daha iyi anlamlandırılabilir. Son zamanlarda sık sık duyulan AB'nin Hıristiyan medeniyetinin bir ürünü olduğu, bu medeniyetin içine Türkiye'nin Müslüman bir ülke olarak giremeyeceğine yönelik açıklamalar göstermektedir ki, Batı'nın İslam, İslam dünyası ve özellikle Türkiye ile ilgili tutumu bellidir. Bu itibarla her ne kadar günümüzde Türkiye ile Batı arasında iyi ilişkiler kurma yönünde karşılıklı adımlar atılıyorsa da, bunlar çıkar ilişkilerinden öteye gitmeyen pamuk ipliğine bağlı temaslardır⁵. Batının çıkarlarına ters düştüğü zaman Türkiye ve Türk toplumu ile de ilgili planlarını, hiç vakit kaybetmeden uygulamaya koyacağı kaçınılmaz gibi görünmektedir. Dolayısıyla, Batı tarafından daima bir Orta Doğu ülkesi olarak algılanan Türkiye, hiçbir zaman Avrupalı

5 Bkz. Kemaleddin Taş, "Millî Kültür ve Batılılaşma", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Mayıs-Haziran 2002, S.138, s.101-105.

6 Bkz. Zalmay Khalilzad-Ian O.Lesser-F.Stephen Larrabe, *Türk-Batı İlişkilerinin Geleceği: Stratejik Bir Plana Doğru*, Çev. Işık Kuşçu, Asam Yayınları, Ankara, 2001.

olarak kabul edilmemiştir. Yeni dünya düzeni yavaş yavaş şekillenmeye başlarken, Türkiye'nin Avrupa'nın dışında kalması muhtemeldir⁶. Çünkü Türkiye, ABD-İngiltere-İsrail üçlüsünün gündeme getirdiği Büyük Ortadoğu Projesinin bir parçası olarak planlanmaktadır⁷. ABD'nin teröre karşı ilan ettiği küresel savaş ile Bush'un İstanbul bombalamalarından sonra kullandığı "Cephe Ülkesi" kavramsallaştırılması, Türkiye'nin Almanya'nın soğuk savaş döneminde oynadığı rolü, Büyük Orta Doğu'da üstlenmesi gerektiğine dair yeni rol tasarımına uygun düşmektedir⁸.

Türk toplumu, modernleşme yolunda büyük adımlar atmış, aynı zamanda geleneksel özelliklerini de önemli ölçüde koruyan, nüfus oranı içinde genç nüfusun önemli bir yer tuttuğu, Müslüman bir toplumdur. Türk toplumunun istikbali anlamına gelen bu genç nüfusun ülkemiz ve geleceğimizle ilgili olay ve olgular karşısında göstereceği duruş önemlidir. Bu durum, özellikle Türk toplumunun geleceğine yön verecek üniversite gençliği olunca ayrı bir önem kazanmaktadır. Ancak burada üzerinde durulması gereken en mühim husus, İslam dünyasında yönetim erkini elinde bulunduranların ve aydınların; Türk toplumunun, özellikle de üniversite gençliğinin ülkesi, milleti ve geleceğiyle ilgili meseleler karşısında ilgisiz kalması, umursamaz tavrı, olumlu/olumsuz anlamda tepkisizliğidir. Türk gençliğinin sergilediği bu tablo, ülkemiz, milletimiz ve gençliğimiz adına düşündürücü olsa gerektir.

Yukarıda konuyla ilgili yapılan açıklamalar çerçevesinde bu araştırmanın temel problemini şöyle ifade edebiliriz: Üniversite gençliğinin din/İslam ve terör ilişkisini algılayışı nasıldır, bu konuyla ilgili tutumlarının oluşmasında hangi faktörler etkilidir?

2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma ile ilgili olarak şu hipotezleri sıralayabiliriz.

1. Üniversite gençlerinin cinsiyetleri, din/İslam ve terör ilişkisini algılayışlarına etki etmektedir.
2. Üniversite gençlerinin din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutumları, buldukları yaş dönemi etkilemektedir.
3. Üniversite gençlerinin bölge olarak doğdukları yer, din/İslam ve terör ilişkisine bakış açılarında farklılık yaratmaktadır.
4. Üniversite gençlerinin, hayatlarının büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimine göre din/İslam ve terör ilişkisini algılayışları farklılaşmaktadır.
5. Üniversite gençlerinin geçirdiği eğitim evreleri, din/İslam ve terör ilişkisine bakışlarını etkileyen önemli bir faktördür.
6. Üniversite gençlerinin mesleğe yönelik tercihleri, din/İslam ve terör ilişkisi ile ilgili tutumlarında farklılaşmaya sebep olmaktadır.

7 Anıl Çeçen, "Büyük Ortadoğu; Küçük Türkiye Demektir", *Türk Yurdu*, Nisan 2004, C.24, S.200, s.15.

8 Ümit Özdağ, "Cephe Ülke- Büyük Orta Doğu ve Yeni Bir Nato Stratejisi mi?-I", *Türk Yurdu*, Nisan 2004, C.24, S.200, s.7.

3. Yöntem

Bu araştırma, üniversite gençliğinin din/İslam ve terör ilişkisi ile ilgili tutum düzeylerini bağımsız değişkenler çerçevesinde ele alıp, bu duruma etki eden faktörleri tespit etmeyi ve din/İslam ve terör ilişkisinin çeşitli boyutlarının algılanış şeklini incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma tek faktörlü bir desen olarak planlanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni “Üniversite Gençliğinin Din/İslam ve Terör İlişkisi İle İlgili Tutumları”, bağımsız değişkenleri ise “cinsiyet, yaş, bölge olarak doğum yeri, yerleşim birimi olarak en uzun süreli yaşanan yer, mezun olunan lise türü ve öğrenim görülen fakülte”dir.

3.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Süleyman Demirel Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada, evreni yansıtabilecek nitelikte, tesadüfi örnekleme tekniğiyle bir örneklem oluşturulmuş ve kota örnekleme tekniği uygulanarak veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, Süleyman Demirel Üniversitesi öğrenci profilini yansıtabileceği düşünülen Mühendislik Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi örnekleme dahil edilmiştir. Örneklem seçilirken fakültelerin sözel, sayısal ve eşit ağırlıklı bölümlerini kapsayacak şekilde olmasına dikkat edilmiştir. Süleyman Demirel Üniversitesi’nin öğrenci mevcudu da göz önüne alınarak 200 denek üzerinde araştırmanın yapılmasına karar verilmiş, ancak geri dönmeyen sadece 2 anket formu sonucunda 198 katılımcının cevaplandığı anketler analize tabi tutulmuştur.

3.2. Veri Toplama Aracının Hazırlanması

Hazırlanan anket formu uygulamaya geçilmeden önce, deneklere sorulacak soruların amaca uygun olup olmadıklarının tespit edilmesi ve soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla, örnekleme temsil gücüne sahip küçük bir grup üzerinde ön uygulama yapılmıştır. Buna göre amaca uygun veri toplama problemi görülen sorularla, anlaşılmasında güçlük çekilen ifadeler üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış, eksiklikler giderilmiştir.

Bu uygulama ve alınan tepkilerden de yararlanılarak deneklerin olgusal kimlikleri ile tutumları arasındaki ilişkilerin tespit edilebilmesi için “kişisel bilgi anketi” oluşturulmuştur. Bu bölümde üniversite gençliğinin din/İslam ve terör ilişkisi ile ilgili tutumlarına etki edeceği düşünülen ve bunlar arasındaki farkın ortaya çıkması amacıyla “bağımsız değişken” olarak hazırlanan 6 soru yer almıştır.

Üniversite gençliğinin din/İslam ve terör ilişkisi ile ilgili tutumlarını ortaya koymak ve bunların bağımsız değişkenlerle olan ilişkilerini belirlemek için likert tipi 20 sorudan ibaret “Din/İslam ve Terör İlişkisine Yönelik Tutum Ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçekte her madde için “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Hiç katılmıyorum” olmak üzere beş seçenek sunulmuştur. Katılımcılar konu ile ilgili tutumlarını bu beş seçeneğe birini işaretleyerek göstermişlerdir.

Ölçekte olumlu maddelerde "Tamamen Katılıyorum" tercihine 5, "Katılıyorum" tercihine 4, "Kararsızım" tercihine 3, "Katılmıyorum" tercihine 2, "Hiç Katılmıyorum" tercihine 1 puan verilmiştir. Olumsuz maddelerde ise, "Tamamen Katılıyorum" tercihine 1, "Katılıyorum" tercihine 2, "Kararsızım" tercihine 3, "Katılmıyorum" tercihine 4, "Hiç Katılmıyorum" tercihine 5 puan verilmiştir. Her denegin, işaretlediği seçeneklerden yola çıkılarak toplam tutum puanları hesaplanmıştır. Dolayısıyla geliştirilen tutum ölçeğinden alınabilecek en yüksek puanın (20X5=100), en düşük puanın ise (20X1=20) olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracının Geçerlik ve Güvenirliği

Üniversite gençliğinin din/İslam ve terör ilişkisi ile ilgili tutumlarını belirlemeye yönelik ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik testleri, anket çalışmasına geçmeden önce yapılan "ön uygulama" üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre maddelerin yük değerleri tespit edilmiş, buna göre yük değerinde taban.30 olarak alınmıştır. Dolayısıyla birinci faktör yük değeri.30 dan düşük olan maddeler, ["Dinler arası diyalog çalışmaları farklı din mensuplarını birbirlerine yaklaştırmakta ve hoşgörü ortamının oluşmasına zemin hazırlamaktadır": 9.605E-02, "Her din ayrı bir kültürün yansıması olduğundan, farklı din mensuplarının çatışma içerisinde olmasına sebep olmaktadır": -3.796E-02, "Her din için diğer dinler batıl inanç sistemleridir": 8.119E-02, "Dinler arası çekişmeler, dinlerin kutsal metinlerinin ifadelerine dayanmaktadır": 8.217E-02, "Dinler tarihinde olduğu gibi günümüzde de toplumlar arası çatışmaların temel sebebidir":.14, "Modernleşme ve sekülerleşme süreci ile beraber din toplumların hayatında önem kaybettiğinden, toplum ve devletler arası savaş, terör vb. hadiselerin nedeni ekonomik ve siyasi faktörlerdir": -.227, "Terör grupları, ideolojileri doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemlerini, dini argümanları kullanarak meşrulaştırmaktadırlar": -.3524, "Müslümanların içinde buldukları siyasî, sosyal ve ekonomik durum, onların diğer din mensuplarına nazaran terör eylemlerine daha çok başvurmalarına neden olmaktadır": 4.532E-02, "Kur'an'da ki bazı ayetler, birtakım çevreler tarafından şiddet ve terör eylemlerine gerekçe olarak kullanılmaktadır": 2.542E-02] ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçekte yer alan maddelerin ayırt etme gücünü tespit etmek ve ölçeğin güvenilirliğini gözlemlemek için, tek tek maddelere verilen tepkiler ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişki pearson korelasyon tekniği ile hesaplanmış, ölçeğin güvenirligi için de Cronbach Alpha iç tutarlık kat sayısı kullanılmıştır.

Din/İslam ve terör ilişkisi ile ilgili örneklem grubunun tutumlarını ölçmek için geliştirilen ve 20 maddeden oluşan ölçeğin faktör analizi sonuçları incelendiğinde, maddelerin birinci faktör yük değerlerinin.32 ile.78 arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonuca göre, maddelerin birbiriyle yakın ilişkili olduğunu, amaçlanan yapıyı ölçtüğünü söyleyebiliriz. Faktörün tek başına açıkladığı varyans ise %42'dir. Diğer yandan her maddenin katılımcıları

Tablo: Din/İslam ve Terör İlişkisine Yönelik Tutum Ölçeğinin Faktör ve Madde Analizi

Ölçek Maddeleri	Birinci Faktör Yük Değeri	MaddeToplam Korelasyonu
1. Din, insanların dünyada huzur ve barış içerisinde yaşamasını sağlayan bir olgudur.	.71	.62
2. Din, yapısı gereği terörü teşvik edici değil, engelleyici bir unsurdur.	.69	.61
3. Dinler yayılcı ve hakim unsur olma eğiliminde olduğundan, mensupları gerektiğinde mesajlarını yaymak için şiddet de başvururlardır.	.34	.37
4. Laik devlet yapısı, dinin terör olaylarına alet edilmesini engelleyen en büyük faktördür.	.35	.39
5 Şiddet ve terörden uzak bir dünya için, insanların sosyal hayatlarında din belirleyici bir unsur olmamalıdır.	.32	.38
6. Din ve terör asla bağdaştırılmayacak iki kavramdır.	.60	.54
7. Dinler terörü tasvip ve teşvik etmek bir tarafa diğer canlıları incitecek en küçük davranışları bile doğru bulmazlar.	.57	.46
8. Terörün dini ve milleti yoktur.	.40	.40
9.Terör dinin özünden ziyade dinin yanlış anlaşılması ve yorumlanmasından ortaya çıkmaktadır	.43	.43
10. İslam, bütün dinleri ve insanları kuşatıcı evrensel bir mesaja sahiptir.	.78	.68
11. Kur'an ve Hz. Muhammed'in sözleri diğer din mensuplarıyla uzlaşma içerisinde yaşamayı ve onlara değer vermeyi öğütler.	.60	.49
12. Müslümanların ülkelerini savunmaya yönelik gerçekleştirdiği eylemleri, terörden ziyade meşru müdafaa olarak değerlendirilmek daha tutarlıdır.	.34	.32
13. Müslümanların masum insanlara yönelik terör eylemlerini dini açıdan onaylamak mümkün değildir.	.33	.32
14. İslam'daki cihad anlayışı, çarpıtılarak teröre gerekçe olarak kullanılmaktadır.	.34	.33
15. İslam'ın yayılcı özelliği ve hakim unsur olma isteği terörü tetiklemektedir.	.43	.40
16. İslam, hiçbir şekilde ve hiçbir gerekçeyle terör eylemlerini tasvip etmez.	.76	.65
17. İslam, sevgi, barış ve kardeşlik dinidir.	.78	.66

ayırt etme derecesini incelemek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre madde-toplam korelasyonlarının.32 ile.68 arasında olduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla geliştirilen ölçeğin maddelerinin ayırt edici özelliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin güvenilirlik kat sayısı Alfa ise.85'tir. Bu sonuç, ölçeğin güvenilirliğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla elde edilen bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir veri toplama aracı olduğu söylenebilir.

3.4. Verilerin Analizi

Anket tekniği kullanılarak elde edilen verilerin çözümlenmesinde, bilgisayar ortamında SPSS istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

Verilerin analizinde ise; yüzde ve frekans dağılımı, aritmetik ortalama, varyans analizi (Anova) ve Lsd Post-hoc çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır.

Söz konusu test işlemlerinde manidarlık (anlamlılık) düzeyi.05 olarak alınmıştır.

4. Araştırmanın Bulguları ve Yorumlar

Bu başlık altında, yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda örneklem grubunun olgusal kimliği, din/İslam ve terör arasında negatif/pozitif ilişki kurulmasında etkili olan faktörler, din/İslam ve terör ilişkisinin çeşitli boyutları ile ilgili görüşler hakkında açıklama ve yorumlarda bulunulacaktır.

4.1. Örneklem Grubunun Olgusal Kimliği

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan, örneklem grubunun olgusal kimlikleri, aşağıda sıralanan tablolarda gösterilmiştir.

4.1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyeti

Cinsiyet	N	%
Kız	104	52.5
Erkek	94	47.5
Toplam	198	100.0

Tabloda görüldüğü gibi, örneklem grubundaki 198 kişinin %52.5'ni kızlar, %47.5'ni ise erkekler oluşturmaktadır.

4.1.2. Örneklem Grubunun Yaşı

Yaş	N	%
18-22	120	60.6
23 ve üstü	78	39.4
Toplam	198	100.0

Örneklem grubunda, 18-22 yaş arasındakiler %60.6, 23 ve yukarı yaşlardakiler ise %39.4 oranında temsil edilmektedir.

4.1.3. Örneklem Grubunun Bölge Olarak Doğum Yeri

Bölgeler	N	%
Akdeniz Bölgesi	54	27.3
Doğu Anadolu Bölgesi	8	4.0
Ege Bölgesi	50	25.3
G. Doğu Anadolu Bölgesi	13	6.6

İç Anadolu Bölgesi	35	17.6
Karadeniz Bölgesi	16	8.1
Marmara Bölgesi	22	11.1
Toplam Bölgesi	198	100.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi, örneklem grubunun bölge olarak doğum yerlerine bakıldığında, %27.3'ünün Akdeniz Bölgesi'nde, %4'ünün Doğu Anadolu Bölgesi'nde, %25.3'ünün Ege Bölgesi'nde, %6.6'sının Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, %17.6'sının İç Anadolu Bölgesi'nde, %8.1'nin Karadeniz Bölgesi'nde ve %11.1'nin de Marmara Bölgesi'nde doğmuş oldukları görülmektedir.

4.1.4. Örneklem Grubunun Hayatının Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Birimi

Yerleşim Birimi	N	%
Büyükşehir	46	23.2
İl	61	30.8
İlçe	66	33.3
Köy	25	12.7
Toplam	198	100.0

Yukarıdaki tabloya bakıldığında örneklem grubundaki kişilerin %23.2'sinin büyük şehirlerde, %30.8'inin il merkezlerinde, %33.3'ünün ilçelerde, %12.7'sinin ise köylerde hayatının büyük çoğunluğunun geçtiği anlaşılmaktadır.

4.1.5. Örneklem Grubunun Mezun Olduğu Lise

Lise Türü	N	%
Genel Lise	96	48.5
İmam-Hatip Lisesi	47	23.7
Anadolu Lisesi	33	16.7
Süper Lise	22	11.1
Toplam	198	100.0

Örneklem grubunun mezun oldukları liselere göre dağılımlarına baktığımızda, %48.5'inin genel liseleri, %23.7'sinin imam-hatip liselerini, %16.7'sinin Anadolu liselerini, %11.1'nin ise süper liseleri bitirdikleri görülmektedir.

4.1.6. Örneklem Grubunun Öğrenim Görmekte Olduğu Fakülte

Fakülteler	N	%
Eğitim Fak.	56	28.3
Fen-Edebiyat Fak.	48	24.2
İlahiyat Fak.	45	22.8
Mühendislik Fak.	49	24.7
Toplam	198	100.0

Ankete katılan öğrenciler fakültelerine göre sınıflandırdıklarında, eğitim fakültesinde okuyanlar %28.3, fen-edebiyat fakültesinde okuyanlar %24.2, ilahiyat fakültesinde okuyanlar %22.8, mühendislik fakültesinde okuyanlar ise %24.7 oranında örnekleme almıştır.

4.2. Din/İslam ve Terör Arasındaki İlişkinin Algılanmasına Etki Eden Faktörler

Dinin veya İslam'ın terör ile ilişkilendirilebileceğini düşünenler veya bu görüşün aksini savunanların fikirlerinin oluşmasında etkili olan faktörlerin belirlenmesi bu araştırmanın amacı açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bu faktörleri tespit etmek amacıyla, araştırmanın bağımlı değişkeni olan din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutum ölçeğinden elde edilen tutum düzeylerinin, bağımsız değişkenlere (cinsiyet, yaş, bölge olarak doğum yeri, hayatın büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimi, mezun olunan lise ve öğrenim görülen fakülte) göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin elde edilen bulgular analize tabi tutulmuş ve yorumlanmıştır.

İstatistiksel olarak anlamlı çıkan analizler tablolatırıldığından dolayı, yapılan analizler neticesinde bu durumun dışında kalan yaş ve cinsiyet değişkenleri ile ilgili analizler değerlendirme dışında tutulmuştur.

4.2.1. Bölge Olarak Doğum Yerine Göre Din/İslam ve Terör İlişkisine Yönelik Tutumlar

Tablo- Bölge Olarak Doğum Yerine Göre Betimsel İstatistikler

Bölge	N	X	S
Akdeniz	54	68.98	11.20
Doğu Anadolu	8	66.37	7.76
Ege	50	66.90	8.17
G.Doğu Anadolu	13	68.61	14.70
İç Anadolu	35	65.91	11.09
Karadeniz	16	64.62	13.08
Marmara	22	66.89	10.57
Toplam	198	67.19	10.66

Tablo- Bölge Olarak Doğum Yerine Göre Varyans Analizi (Anova)
Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	374.508	6	62.418	.541*	1-5, 1-6, 4-5, 4-6**
Grup içi	22050.199	191	115.446		
Toplam	22424.707	197			

*p.<.05

** 1-Akdeniz Bölgesi, 2-Doğu Anadolu Bölgesi, 3-Ege Bölgesi, 4-G.Doğu Anadolu Bölgesi, 5-İç Anadolu Bölgesi, 6-Karadeniz Bölgesi 7-Marmara Bölgesi.

Tablolarda verilen bulgular birlikte ele alındığında, din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutumların bölge olarak doğum yerine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [$F_{(6;191)} = .541, p < .05$]

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğanlar İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'ndekilere göre din/İslam ve terör ilişkisine yönelik farklı tutumlara sahiptirler.

Bölge olarak doğum yerine göre dinin veya İslam'ın terör ile ilişkilendirilebileceğine yönelik en yüksek tutumlara Akdeniz bölgesi doğumluların ($X=68.98$) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumluların ($X=68.61$) sahip olduğu görülmektedir. Karadeniz Bölgesi doğumlular ($X=64.62$) ve İç Anadolu Bölgesi doğumlular ($X=65.91$) ise bu konuda en düşük tutum puanları alarak, din veya İslam ile terör arasında bir bağ kurulamayacağı görüşüyle öne çıkmaktadır.

Yukarıda ifade edilen bulgular doğrultusunda dinin veya İslam'ın terör ile ilişkilendirilmesi hususunda bölgelerin dinî veya sosyo-kültürel yapılarının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutumların yüksek çıkması, son zamanlarda bu bölgede yaşanan din kaynaklı terör olayları ile ilişkilendirilebilir.

4.2.2. Hayatın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Birimine Göre Din/İslam ve Terör İlişkisine Yönelik Tutumlar

Tablo- Hayatın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Birimine Göre Betimsel İstatistikler

Yerleşim Birimi	N	X	S
Büyükşehir	46	68.67	12.30
İl	61	68.52	10.14
İlçe	66	65.72	9.97
Köy	25	65.45	9.48
Toplam	198	67.19	10.66

Tablo- Hayatın Büyük Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Birimine Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	468.383	3	156.128	1.379*	1-3, 1-4, 2-3, 2-4**
Grup içi	21956.325	194	113.177		
Toplam	22424.707	197			

*p. <.05

** 1-Büyükşehir, 2-İl, 3-İlçe, 4-Köy

Tablolarda verilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde din/İslam ve terör ilişkisini algılayışın, hayatın büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim birimine göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. [$F_{(3;194)} = .1.379, p < .05$]

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, büyükşehir ve illerde hayatın büyük çoğunluğunu geçirenler, ilçe ve köylere göre din/İslam ve terör ilişkisine yönelik farklı tutumlara sahiptirler.

Dinin veya İslam'ın terör ile ilişkilendirilebileceğine yönelik en yüksek tutumlar, hayatının büyük çoğunluğunu Büyükşehir ($X=68.67$) ve illerde ($X=68.52$) geçirenler; bu konuda en düşük tutum puanlarıyla terörün din ve İslam ile bir arada düşünülmemeyeceği yönünde tutumlar ise hayatının büyük çoğunluğunu ilçe ($X=65.72$) ve köylerde ($X=65.45$) geçirenler arasında görülmektedir.

Görüldüğü gibi kişinin yaşam çevresinin özellikleri birçok hususu etkilediği gibi din/İslam ve terör ilişkisine bakışını da etkilemektedir. Büyükşehir ve illerde yaşayan üniversite gençliği, din adı altında gerçekleştirilen eylemlere daha çok muhatap oldukları için ve dinin sosyal hayatlarındaki belirleyici gücü daha düşük olduğundan dini veya İslam'ı terör ile ilişkilendirebilmektedir. Diğer taraftan, ilçe ve köylerde yaşayanlar ise dinî argümanlar kullanılarak yapılan eylemlere daha az maruz kaldıklarından ve din, hayatlarında daha önemli bir yer işgal ettiğinden terör ile din veya İslam arasında ilişki kurulamayacağı fikrini taşımaktadırlar.

4.2.3. Mezun Olunan Liseye Göre Din/İslam ve Terör İlişkisine Yönelik Tutumlar

Tablo- Mezun Olunan Liseye Göre Betimsel İstatistikler

Lise	N	X	S
Genel Lise	96	69.85	10.24
İmam-Hatip	47	59.00	8.73
Anadolu Lisesi	33	70.54	10.11
Süper Lise	22	68.04	8.29
Toplam	198	67.19	10.66

Tablo- Mezun Olunan Liseye Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	4221.612	3	1407.204	14.997*	1-2, 2-3, 2-4**
Grup içi	18203.095	194	93.830		
Toplam	22424.707	197			

* p.<.05

** 1-Genel Lise, 2-İmam-Hatip, 3-Anadolu Lisesi, 4-Süper Lise

Tablolarda verilen bulgular birlikte ele alındığında din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutumların mezun olunan liseye göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [$F_{(3;194)} = 14.997, p<.05$]

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, imam-hatip lisesi mezunları diğer liselerde öğrenim görmüş olanlara göre din/İslam ve terör ilişkisine yönelik farklı tutumlara sahiptirler.

Mezun olunan lise türüne göre dinin veya İslam'ın terör ile ilişkilendirilebileceği yönünde en yüksek tutum puanına sırasıyla Anadolu lisesi ($X=70.54$), Genel lise ($X=69.85$) ve Süper lise ($X=68.04$) mezunları sahipken; imam-hatip lisesi mezunları ($X=59.00$) çok büyük bir farkla bu konuda en düşük tutum puanı alarak, din/İslam ve terör arasında bir bağ kurulamayacağı fikriyle diğer gruplardan ayrılmaktadır.

Yukarıdaki analizlerden de anlaşılacağı üzere, kişilerin geçmişte aldıkları eğitim ve bu doğrultudaki birikim dünyaları, olay ve olguları değerlendirmede oldukça etkilidir. İmam-hatip liselerine göre din ve dinî ilimlerle ilgili daha az bir eğitim sürecini kapsayan Anadolu liseleri, Süper lise ve Genel liselerden mezun olanlar din/İslam ile terör arasında ilişki olduğunu ifade edebilirken, dini duyarlılıkları yüksek çevrelerin rağbet gösterdiği imam-hatip liselerinde lise tahsilini tamamlayan üniversite gençliği, dinî hassasiyetlerini öne çıkararak din/İslam ve terör konusunda diğer gruplara göre oldukça hassas davranmakta ve terörün din veya İslam ile bir arada görülmesinin karşısında durmaktadırlar.

4.2.4. Öğrenim Görülmekte Olan Fakülteye Göre Din/İslam ve Terör İlişkisine Yönelik Tutumlar

Tablo- Öğrenim Görülmekte Olan Fakülteye Göre Betimsel İstatistikler

Bölüm	N	X	S
Eğitim Fak.	56	66.19	9.67
Fen-Edebiyat Fak.	48	70.75	9.46
İlahiyat Fak.	45	58.88	8.87
Mühendislik Fak.	49	72.46	9.65
Toplam	198	67.19	10.66

Tablo- Öğrenim Görülmekte Olan Fakülteye Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Gruplararası Anlamlı Fark
Gruplar arası	5130.219	3	1710.073	19.183*	1-2, 1-3, 1-4, 2-3, 3-4**
Grup içi	17294.488	194	89.147		
Toplam	22424.707	197			

*p.<.05

** 1-Eğitim Fak., 2-Fen-Edebiyat Fak. 3-İlahiyat Fak., 4-Mühendislik Fak.

Tablolarda verilen bulgular birlikte ele alındığında din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutumların öğrenim görülmekte olan fakülteye göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. [$F_{(3,194)} = 19.183, p < .05$]

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre, eğitim fakültesi ve ilahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olanlar, fen-edebiyat ve mühendislik fakültesindekilere göre din/İslam ve terör ilişkisine yönelik farklı tutumlara sahiptirler.

Öğrenim görülmekte olan fakülteye göre dinin veya İslam'ın terör ile ilişkilendirilebileceği yönünde en yüksek tutum puanlarını sırasıyla Mühendislik fakültesinde ($X=72.46$), Fen-Edebiyat fakültesinde ($X=70.75$) ve Eğitim fakültesinde ($X=66.19$) okuyanlar göstermektedir. İlahiyat fakültesinde öğrenim görmekte olanlar ($X=58.88$) ise diğer gruplardan ayrılmakta ve açık bir farkla bu konuda en düşük tutum puanı alarak, din veya İslam ile terör arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağı fikrindedirler.

Görüldüğü gibi Üniversite gençliğinin meslek tercihleri ve öğrenim görmekte oldukları fakülteler din/İslam ve terör ilişkisini algulamalarına ve değerlendirmelerine etki etmektedir. Çünkü kişilerin kognitif dünyalarının oluşmasında aldıkları eğitimin önemli bir rolü vardır. Teknik ağırlıklı bir eğitim sürecini kapsayan Mühendislik fakültesinde okuyanlar terör ile din veya İslam'ın ilişkilendirilebileceği yönünde görüş bildiren gruplar arasında en önde yer alırken, İmam-hatip liselerinde öğrenim görmüş olanlarla benzer bir şekilde din ilimleri ağırlıklı bir eğitim uygulayan İlahiyat fakültesinde okuyanlar da muhtemelen din önceliklerinden dolayı din/İslam ve terörün bir arada yakıştırılmasına sıcak bakmamaktadır.

4.3. Çeşitli Boyutlarıyla Din, Terör ve İslam

Bu başlık altında din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutum ölçeğindeki maddelere katılım düzeyleri, her madde için ayrı ayrı incelenecektir. Böylece, din/İslam ve terör ilişkisine yönelik tutumların madde bazında dağılımına bakılarak her maddenin ifade ettiği hususa katılım düzeyleri değerlendirilecek, konunun algılanışı ile ilgili sonuçlar tasvir edilecektir.

4.3.1. Dinin Huzur ve Barış Ortamına Olan Katkısı

Din, insanların dünyada huzur ve barış içerisinde yaşamasını sağlayan bir olgudur.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	85	42.9
Katılıyorum	85	42.9
Kararsızım	9	4.5
Katılmıyorum	16	8.2
Hiç Katılmıyorum	3	1.5
Toplam	198	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi örneklem grubu % 85.8 (42.9+42.9) gibi büyük bir oranla dinin dünyada huzur ve barış ortamının oluşmasına katkı sağladığı fikrindedir. Bu konuda kararsız olanlar %4.5, aksi görüşte olanlar ise %9.7 (8.2+1.5)'de kalmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda Üniversite gençliğinin dinin dünyada huzur ve barış ortamını oluşmasına katkı sağladığına büyük oranda inandıklarını ifade etmek mümkündür.

4.3.2. Terörü Engelleyci Bir Unsur Olarak Din

Din, yapısı gereği terörü teşvik edici değil, engelleyici bir unsurdur.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	96	48.5
Katılıyorum	70	35.3
Kararsızım	17	8.6
Katılmıyorum	11	5.6
Hiç Katılmıyorum	4	2.0
Toplam	198	100.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi örneklem grubunun %83.8'ini oluşturan büyük bir kesim, dinin terörü teşvik edici değil, engelleyici bir unsur olduğunu ifade ederken, % 8.6'sı bu konuda kararsız kalmakta, %7.6'sı ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Bu da bize göstermektedir ki, Üniversite gençliği dini, terörü tetikleyen değil, bilakis engelleyen bir unsur olarak görmektedir.

4.3.3. Hakim Unsur Olma ve Mesajlarını Yayma Açısından Dinler ve Şiddet

Dinler yayılcı ve hakim unsur olma eğiliminde olduğundan, mensupları mesajlarını yaymak için şiddete de başvurumaktadırlar.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	15	7.6
Katılıyorum	49	24.8
Kararsızım	36	18.2
Katılmıyorum	69	34.8
Hiç Katılmıyorum	29	14.6
Toplam	198	100.0

Tablodaki verilere baktığımızda, örneklem grubunun %32.4'ünü oluşturanlar dinlerin yayılcı ve hakim unsur olma eğiliminde olduğundan, mensuplarının mesajlarını yaymak için şiddete başvurduklarını iddia ederken, %18.2'si bu konuda kararsız kalmakta, deneklerin yaklaşık yarısını oluşturan %49.4'ü ise bu hususa katılmamaktadır. Görüldüğü gibi bu konuda net bir fikir ortaya konmamaktadır.

4.3.4. Laik Devlet Yapısı ve Terör

Laik devlet yapısı, dinin terör olaylarına alet edilmesini engelleyen en büyük faktördür.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	81	40.9
Katılıyorum	67	33.8
Kararsızım	33	17.1
Katılmıyorum	4	1.6
Hiç Katılmıyorum	13	6.6
Toplam	198	100.0

Tablodaki bulguları incelediğimizde, deneklerin büyük çoğunluğunu oluşturan %74.7'si laik devlet yapısının dinin terör olaylarına alet edilmesini engellediğini ifade ederken, %17.1'lik bir kesim bu konuda kararsızlık göstermekte, geriye kalan %8.2'lik küçük bir grup ise aksi istikamette görüş bildirmektedir. Bu durum bize Üniversite gençliğinin laik devlet yapısını, dinin terör olaylarına alet edilmesi hususunda önemli bir güvence olarak be-nimsediklerini göstermektedir.

4.3.5. Din-Dünya İlişkisi ve Terör

Şiddet ve terörden uzak bir dünya için, insanların sosyal hayatlarında din belirleyici bir unsur olmamalıdır.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	23	11.6
Katılıyorum	60	30.3
Kararsızım	21	10.6
Katılmıyorum	58	29.3
Hiç Katılmıyorum	36	18.2
Toplam	198	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi örneklem grubu % 41.9 gibi bir oranla şiddet ve terörden uzak bir dünya için, insanların sosyal hayatlarında dinin belirleyici bir unsur olmaması gerektiği fikrindedir. Bu konuda kararsız olanlar %10.6, aksi görüşte olanlar ise %47.5 oranındadır. Bu sonuçlar doğrultusunda gruplar arasında açık arayla öne çıkan bir kesimin olmadığını ifade edebiliriz.

4.3.6. Kavram Olarak Din ve Terör İlişkisi

Din ve terör asla bağdaştırılamayacak iki kavramdır.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	121	61.1
Katılıyorum	48	24.2
Kararsızım	16	8.1
Katılmıyorum	10	5.1
Hiç Katılmıyorum	3	1.5
Toplam	198	100.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi örneklem grubunun %85.3'ünü oluşturan büyük bir kesim, din ve terörün asla bağdaştırılamayacak iki kavram olduğunu ifade ederken, % 8.1'i bu konuda kararsız kalmakta, %6.6'sı ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Bu bulgular çerçevesinde Üniversite gençliğinin din ve terörü birbiriyle ilişkilendirilemeyecek iki kavram olduğu yönünde tutumlarının çok net olduğunu söyleyebiliriz.

4.3.7. Terör Eylemlerini Onaylamak Açısından Dinler

Dinler terörü tasvip ve teşvik etmek bir tarafa diğer canlıları incitecek en küçük davranışları bile doğru bulmazlar.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	108	54.5
Katılıyorum	67	33.8
Kararsızım	11	5.6
Katılmıyorum	10	5.1
Hiç Katılmıyorum	2	1.0
Toplam	198	100.0

Tablodaki verilere baktığımızda, örneklem grubunun %88.3 gibi büyük bir kesimini oluşturanlar, dinlerin terörü tasvip ve teşvik etmek bir tarafa diğer canlıları incitecek en küçük davranışları bile doğru bulmayacağını belirtirken, %5.6'sı bu konuda kararsız kalmakta, deneklerin küçük bir kısmını oluşturan %6.1'i ise bu hususa katılmamaktadır. Görüldüğü gibi dinlerin terörü tasvip ve teşvik etmediği görüşü çok büyük bir oranda kabul görmektedir.

4.3.8. Terörün Dinî ve Millî Kimliği

Terörün dini ve milliyeti yoktur.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	126	63.7
Katılıyorum	50	25.3
Kararsızım	10	5.1

Katılmıyorum	12	6.1
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	198	100.0

Tablodaki bulguları incelediğimizde, deneklerin neredeyse tamamını oluşturan %89'ü terörün dini ve milliyeti olamayacağını ifade ederken, %5.1'lik bir kesim bu konuda kararsızlık göstermekte, geriye kalan 6.1'lik küçük bir grup ise aksi istikamette görüş bildirmektedir. Bu soruyla ilgili "Hiç Katılmıyorum" seçeneğinin kimse tarafından işaretlenmemesi ise ayrıca dikkat çekicidir. Katılımcılarımız terörün herhangi bir dini kimliğinin ve milliyetinin olmayacağı hususunda ortak bir görüş sergilemektedirler.

4.3.9. Dinin Anlaşılması/Yorumlanması ve Terör

Terör dinin özünden ziyade dinin yanlış anlaşılması ve yorumlanmasından ortaya çıkmaktadır.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	60	30.3
Katılıyorum	91	46.0
Kararsızım	15	7.6
Katılmıyorum	26	13.1
Hiç Katılmıyorum	6	3.0
Toplam	198	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi örneklem grubu % 76.3 gibi büyük bir oranla terörün dinin özünden ziyade yanlış anlaşılması ve yorumlanmasından ortaya çıktığı fikrindedir. Bu konuda kararsız olanlar %7.6, aksi görüşte olanlar ise %16.2'de kalmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda Üniversite gençliğinin, terörün dinin aslından ziyade yanlış anlaşılması ve yorumlanmasından dolayı kaynaklandığı fikrinde olduğunu ifade etmek mümkündür.

4.3.10. İslam'ın Evrenselliği ve Diğer Dinlere Bakışı

İslam, bütün dinleri ve insanları kuşatıcı evrensel bir mesaja sahiptir.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	125	63.1
Katılıyorum	54	27.3
Kararsızım	14	7.1
Katılmıyorum	4	2.0
Hiç Katılmıyorum	1	0.5
Toplam	198	100.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi örneklem grubunun %90.4'ünü oluşturan tamamına yakın bir kesim, İslam'ın bütün dinleri ve insanları kuşatıcı evren-

sel bir mesaja sahip olduğunu ifade ederken, % 7.1'i bu konuda kararsız kalmakta, %2.5 gibi küçük bir oran ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Bu bulgular çerçevesinde Üniversite gençliğinin İslam'ın bütün dinleri ve insanları kuşatıcı evrensel bir mesaja sahip olduğuna yüksek oranda katıldıklarını söyleyebiliriz.

4.3.11. İslam ve Diğer İnançlarla Bir Arada Yaşama ve Uzlaşma Kültürü

Kur'an ve Hz. Muhammed'in sözleri diğer din mensuplarıyla uzlaşma içerisinde yaşamayı ve onlara değer vermeyi öğütler.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	114	57.6
Katılıyorum	63	31.8
Kararsızım	13	6.6
Katılmıyorum	7	3.5
Hiç Katılmıyorum	1	0.5
Toplam	198	100.0

Tablodaki verilere baktığımızda, örneklem grubunun %89.4'ünü oluşturan büyük çoğunluk Kur'an ve Hz. Muhammed'in sözlerinin diğer din mensuplarıyla uzlaşma içerisinde yaşamayı ve onlara değer vermeyi öğütlediğini belirtirken, %6.6'sı bu konuda kararsız kalmakta, deneklerin küçük bir kesimini oluşturan %4'ü ise bu hususa katılmamaktadır. Görüldüğü gibi İslam'ın iki kaynağını oluşturan ayet ve hadislerin diğer din mensuplarıyla bir arada uzlaşma içerisinde yaşamayı tavsiye ettiği görüşü Üniversite gençliği arasında benimsenmektedir.

4.3.12. Müslümanların Ülkelerini Savunmaya Yönelik Eylemleri ve Terör

Müslümanların ülkelerini savunmaya yönelik gerçekleştirdiği eylemleri, terörden ziyade meşru müdafaa olarak değerlendirmek daha tutarlıdır.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	37	18.7
Katılıyorum	67	33.8
Kararsızım	49	24.7
Katılmıyorum	32	16.2
Hiç Katılmıyorum	13	6.6
Toplam	198	100.0

Tablodaki bulguları incelediğimizde, deneklerin yaklaşık yarısını oluşturan %52.5'i Müslümanların ülkelerini savunmaya yönelik gerçekleştirdiği eylemleri, terörden ziyade meşru müdafaa olarak değerlendirmenin daha

tutarlı olacağını ifade ederken, %24.7'lik bir kesim bu konuda kararsızlık göstermekte, geriye kalan 22.8'lik grup ise aksi istikamette görüş bildirmektedir. Bu konuda kararsız kalanların oranı dikkat çekici olmakla beraber, en büyük grubu Müslümanların ülkelerini savunmaya yönelik eylemlerini meşru müdafaa olarak değerlendirmek gerektiğini savunanlar oluşturmaktadır.

4.3.13. Masum İnsanlara Yönelik Terör Eylemlerine İslam'ın Bakışı

Müslümanların masum insanlara yönelik terör eylemlerini dini açıdan onaylamak mümkün değildir.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	102	51.5
Katılıyorum	71	35.9
Kararsızım	12	6.1
Katılmıyorum	9	4.5
Hiç Katılmıyorum	4	2.0
Toplam	198	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi örneklem grubu %87.4 gibi büyük bir oranla Müslümanların masum insanlara yönelik terör eylemlerini dini açıdan onaylamamanın mümkün olmadığı fikrindedir. Bu konuda kararsız olanlar %6.1, aksi görüşte olanlar ise %6.5'de kalmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda, masum insanlara dönük terör eylemlerini İslam'ın onaylamadığı görüşünün Üniversite gençliği tarafından benimsendiği anlaşılmaktadır.

4.3.14. İslam'daki Cihad Anlayışı ve Terör

İslam'daki cihad anlayışı, çarpıtılarak teröre gerekçe olarak kullanılmaktadır.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	71	35.9
Katılıyorum	76	38.4
Kararsızım	25	12.5
Katılmıyorum	16	8.1
Hiç Katılmıyorum	10	5.1
Toplam	198	100.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi örneklem grubunun %74.3'ini oluşturan büyük bir kesim, İslam'daki cihad anlayışının çarpıtılarak teröre gerekçe olarak kullanıldığını ifade ederken, % 12.5'i bu konuda kararsız kalmakta, %13.2'i ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Bu bulgular çerçevesinde, İslam'daki cihad anlayışının çarpıtılarak terör eylemlerine gerekçe olarak kullanıldığı inancının genel olarak kabul gördüğünü söyleyebiliriz.

4.3.15. İslam'ın Yayılmacı/Hakim Unsur Olma Eğilimi ve Terör

İslam'ın yayılmacı özelliği ve hakim unsur olma isteği terörü tetiklemektedir.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	10	5.1
Katılıyorum	30	15.2
Kararsızım	42	21.2
Katılmıyorum	60	30.3
Hiç Katılmıyorum	56	28.2
Toplam	198	100.0

Tablodaki verilere baktığımızda, örneklem grubunun %20.3'ünü oluşturanlar İslam'ın yayılmacı özelliği ve hakim unsur olma isteğinin terörü tetiklediğini iddia ederken, %21.2'si bu konuda kararsız kalmakta, deneklerin yarısından fazlasını oluşturan %58.5'i ise bu hususa katılmamaktadır. Görüldüğü gibi katılımcıların yarısını aşan bir kesim, İslam'ın yayılmacı ve hakim unsur olma isteğinin teröre kaynaklık etmediği fikriyle öne çıkmaktadır.

4.3.16. Çeşitli Gerekçelerden Dolayı Terörü Tasvip Etmek Açısından İslam

İslam, hiçbir şekilde ve hiçbir gerekçeyle terör eylemlerini tasvip etmez.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	131	66.2
Katılıyorum	48	24.2
Kararsızım	12	6.1
Katılmıyorum	7	3.5
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam		100.0

Tablodaki bulguları incelediğimizde, deneklerin neredeyse tamamını oluşturan %90.4'ü İslam'ın hiçbir şekilde ve hiçbir gerekçeyle terör eylemlerini tasvip etmeyeceğini ifade ederken, %6.1'lik bir kesim bu konuda kararsızlık göstermekte, 3.5'lik küçük bir grup ise aksi istikamette görüş bildirmektedir. Bu soruyla ilgili "Hiç Katılmıyorum" seçeneğinin kimse tarafından işaretlenmemesini de ayrıca vurgulamamız gerekir. Görüldüğü gibi İslam'ın hiçbir suretle terör eylemlerini onaylamayacağı hususunda ortak bir kanaat vardır.

4.3.17. İslam, Sevgi ve Barış

İslam, sevgi, barış ve kardeşlik dinidir

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	134	67.7
Katılıyorum	49	24.8
Kararsızım	9	4.5
Katılmıyorum	6	3.0
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	198	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi örneklem grubu %92.5 gibi tamamına yakın bir oranla İslam'ın sevgi, barış ve kardeşlik dini olduğu inancındadır. Bu konuda kararsız olanlar %4.5, aksi görüşte olanlar ise %3'de kalmaktadır. Bu soruyla ilgili "Hiç Katılmıyorum" seçeneğinin kimse tarafından işaretlenmemesi ise ayrıca dikkat çekicidir. Görüldüğü gibi denekler, İslam'ın sevgi, barış ve kardeşlik dini olduğu hususunda fikir birlikteliği içerisinde.

4.3.18. Terör, İslam ve Batı

Son dönemlerde İslam'ın ve Müslümanların terör ile bir arada anılmasının arkasında Amerika ve Batılı devletlerin siyasi ve ekonomik çıkarları vardır.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	99	50.0
Katılıyorum	76	38.3
Kararsızım	12	6.1
Katılmıyorum	11	5.6
Hiç Katılmıyorum	-	-
Toplam	198	100.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi örneklem grubunun %88.3'ünü oluşturan büyük bir kesim, İslam'ın ve Müslümanların terör ile bir arada anılmasının arkasında Amerika ve Batılı devletlerin siyasi ve ekonomik çıkarlarının olduğunu ifade ederken, %6.1'i bu konuda kararsız kalmakta, %5.6'sı ise bu görüşe karşı çıkmaktadır. Yine bu soruyla ilgili "Hiç Katılmıyorum" seçeneğinin kimse tarafından işaretlenmemesi dikkat çekicidir. Katılımcılarımız, İslam'ın ve Müslümanların terör ile bir arada gösterilmesinin arkasında Amerika ve Batılı devletlerin siyasi ve ekonomik çıkarları olduğu hususunda ortak bir görüş sergilemektedir.

4.3.19. Terör, İslam'ın Yükseliş Trendi ve Hıristiyan Dünyası

Terörün İslam ile özdeşleştirilmesi, Hıristiyan dünyasının stratejisi gereği, İslam'ın dünya üzerindeki yükselişini engellemeye dönük bir çabanın ürünüdür.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	67	33.8
Katılıyorum	81	40.9
Kararsızım	34	17.2
Katılmıyorum	13	6.6
Hiç Katılmıyorum	3	1.5
Toplam	198	100.0

Tablodaki verilere baktığımızda, örneklem grubunun %74.7'sini oluşturan büyük bir kısım terörün İslam ile özdeşleştirilmesinin Hıristiyan dünyasının stratejisi gereği, İslam'ın dünya üzerindeki yükselişini engellemeye dönük bir çabanın ürünü olduğunu belirtirken, %17.2'si bu konuda kararsız kalmakta, deneklerin küçük bir kesimini oluşturan %8.1'i ise bu hususa katılmamaktadır. Görüldüğü gibi terörün İslam ile özdeşleştirilmesinin Hıristiyan dünyasının İslam'ın yükselişini engellemeye dönük bir çabası olduğu görüşü çoğunlukla desteklenmektedir.

4.3.20. Terör ve Batı Karşısında Alternatif Bir Medeniyet Olarak İslam

Batılı Devletler Doğu Bloğu'nun çökmesi sonucu İslam medeniyetinin ilerleyen yıllarda karşılarında bir güç unsuru olarak yer almasını engellemek için İslam'ı terör ile bir arada göstermektedirler.

Seçenekler	N	%
Tamamen Katılıyorum	78	39.4
Katılıyorum	81	40.9
Kararsızım	23	11.6
Katılmıyorum	13	6.6
Hiç Katılmıyorum	3	1.5
Toplam	198	100.0

Tablodaki bulguları incelediğimizde, deneklerin büyük çoğunluğunu oluşturan %80.3'ü Batılı devletlerin Doğu Bloğu'nun çökmesi sonucu İslam medeniyetinin ilerleyen yıllarda karşılarında bir güç unsuru olarak yer almasını engellemek için İslam'ı terör ile bir arada gösterdiklerini ifade ederken, %11.6'lık bir kesim bu konuda kararsızlık göstermekte, geriye kalan 8.1'lik küçük bir grup ise aksi istikamette görüş bildirmektedir. Verilerden de anlaşılacağı üzere, Batılı devletlerin tek kutuplu dünya düzeninde alternatif bir güç olarak gördükleri İslam medeniyetinin ilerleyen yıllarda karşılarında bir güç unsuru olarak yer almasını engellemek için İslam'ı terör ile bir arada gösterdikleri görüşü büyük bir çoğunluk tarafından kabul bulmaktadır.

Sonuç

Bu başlık altında araştırmada ileri sürdüğümüz hipotezlerin test edilmesi ile ilgili sonuçları ve konunun çeşitli boyutlarıyla ilgili hususları yapmış olduğumuz analizler neticesinde ulaşılan ampirik bulgular doğrultusunda sıralamaya çalışacağız.

Üniversite gençliğinin cinsiyet ve yaşlarının din/İslam ve terör ilişkisi ile ilgili tutumları üzerinde etkin bir faktör olmadığı, bu konuda örneklem grubunun homojen bir yapı sergilediği (Bu durumda 1 ve 2 numaralı hipotezler doğrulanmamıştır); diğer yandan bölge olarak doğum yeri, hayatın en uzun döneminin geçtiği yerleşim birimi, mezun olunan lise ve öğrenim görülmekte olan fakülte açısından bakıldığında ise tutumların farklılaştığı anlaşılmıştır (Görüldüğü gibi 3, 4, 5 ve 6 numaralı hipotezler doğrulanmıştır).

Bölge olarak doğum yerine göre Güneydoğu Anadolu Bölgesi doğumlular ile Akdeniz Bölgesi doğumluların din/İslam ve terör arasında pozitif bir ilişki kurmada en üst tutum düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Bu itibarla terör olaylarının sık yaşandığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi ile dini duyarlılığın daha düşük olduğu Akdeniz Bölgesi doğumluların din veya İslam'ın terör ile ilişkilendirilebileceği anlayışına sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Yerleşim birimi açısından bakıldığında, kasaba ve köylerde yaşayanların il ve büyük şehirlerde yaşayanlara göre din/İslam ve terör arasında ilişki kurma hususunda daha düşük tutum düzeyine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum bize dini duyarlılıklar ve geleneksel kültür ile dinin veya İslam'ın terörle ilişkilendirilmesi arasında ters bir orantının olduğunu göstermektedir.

Üniversite gençliğinin geçmişte almış oldukları eğitim ve halen öğrenim gördükleri fakülteler ile din/İslam ve terör ilişkisine bakışları arasında da anlamlı bir ilişki vardır. Lise düzeyinde İmam Hatip Lisesi mezunlarının, fakülte düzeyinde de İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin din/İslam ve terör ilişkisine yönelik en olumsuz tutum sergilemesi oldukça anlamlıdır. Din eğitiminin ağırlıklı olarak verildiği kurumlarda okuyanlar, dini duyarlılıkları nedeniyle din veya İslam ile terör arasında ilişki kurulamayacağına yönelik bir kanaat taşımaktadırlar.

Sonuç olarak, üniversite gençliği dünyada yaşanan terör olaylarının ekonomik, siyasî, ideolojik boyutlarını gözden uzak tutmamak gerektiği, terörü sadece dini boyuta indirgemenin yanlış olacağı; bugün özellikle İslam ve Müslümanlar ile ilgili ileri sürülen şiddet ve terör bağlantılı söylemlerde, Batı'nın kendi medeniyetine alternatif olarak gördüğü İslam medeniyetinin önünü kesmeye yönelik stratejisinin önemli bir rol oynadığı fikrindedir. Bun-

ların yanı sıra üniversite gençliği dinlerin, özelde ise İslam'ın insanlar arası ilişkilerde çatışmayı değil barış, sevgi, hoşgörü ve uzlaşmayı tavsiye ettiği; genel anlamda din veya İslam ile terör arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağı düşüncesindedir. Ancak, zaman zaman dini argümanların terör olaylarına dayanak olması, terörün din kullanılarak meşrulaştırılması çabasıyla kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, din/İslam ve terör ilişkisinde, dinin veya İslam'ın özünden ziyade, sahip olunan din anlayışı ve devreye giren diğer faktörlerle oluşan dünya görüşü daha etkili bir rol oynamaktadır.